

נתיבות עולם נתיב הנתיבות

בספר משלי (י"א) בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה, שלמה המלך רצה לומר כי עם הזדון דהיינו מי שאינו צנוע והוא נקרא זדון שאין לו בושה להיות מתפעל מן הבריות וזה נקרא זדון לב, וכאשר האדם הוא כך בא קלון וחרפה אליו, כפי מדתו אשר נמשך אחריו שהוא רחוק מן הכבוד ולפיכך ויבא קלון. ואת צנועים חכמה כי מי שהוא בצניעות נמשך אחריו החכמה, כי החכמה ראוי לה הצניעות:

ובמדרש (ילקוט משלי תתק"ל) חכמות יבחוץ תרונה שאל ר' שמואל בר נחמני את רבי יונתן בן אליעזר שהיה עומד בשוק אמר ליה שנה לי פרק אחד אמר ליה לך לבית התלמוד ואשנה אותך אמר ליה לא למדתני חכמות בחוץ תרונה אמר ליה אם קרית לא שנית בתוצה של תורה המרגלית היכן היא נמכרת בחנות כך התור' ברחובות תתן קולה במקום שמרחיבין אותה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכן בגמרא במ"ק (ט"ז, ב') פעם אחת גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק מאי דריש חמוקי ירכיך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר והא כתיב חכמות בחוץ תרונה כדרבא דאמר כל העוסק בתורה מבפנים תורה מכרזת עליו בשוק והא כתיב לא מראש בסתר דברתי ההוא ביומא דכלה. והטעם בכל זה כי החכמה בעצמה היא צנועה ונסתרת ואין החכמה בנגלה, ולפיכך כמו שהיא החכמה בעצמה כך ינהג עם החכמה שילמד בצניעות דהיינו בסתר. וזה שאמר כאן ג"כ ואת צנועים חכמה דהיינו מי שכל מעשיו בצניעות ובנסתר נמשך אחריו החכמה שהיא צנועה ונסתר, אבל מי שכל מעשיו בבלתי צניעות זה הוא גשמי ואין ראוי אליו החכמה, שכמו שיש אל החכמה מעלה עליונה נסתרת כך יש אל החמרי מדרגה שפלה נגלית כמו שבארנו דבר זה בכמה מקומות. ואם כך הוא שיהיה נוהג צניעות עם התורה, כ"ש וק"ו בשאר דברי שכאשר לא יהיה נוהג יש גנות וחרפה ודאי צריך שיהיה נוהג בצניעות:

ובפרק לולב וערבה (סוכה מ"ט, ב') דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמיך בנעלים חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה לירך לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר והיינו דאמר ר' אלעזר מאי דכתיב הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זו גמילות חסדים והצנע לכת עם אלקיך זה הכנסת כלה והלוויית המת והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרכן לעשות בפרהסיא אמרה תורה והצנע לכת עם אלקיך קל וחומר דברים שדרכן לעשות בצנעא. פירוש דבר זה כי ראוי שתהיה לתורה מדרגה הפנימית העליונה כמו שהתבאר זה, ולפיכך אין ראוי שיהיה האדם נוהג בדברי תורה רק כפי מעלתה שהיא נסתרת, וינהג בה מנהג צניעות כמו שראוי לתורה שיש לה מדרגה נסתרת ולא ינהג בתורה מנהג הגלוי היוצא מן הצניעות. ומביא ראיה מהא דאמר ר"א מה ה' דורש ממך וכו', פי' ג' דברים זכר הכתוב, האחד הוא החסד הגמור עשות חסד, והפכו לעשות משפט דכתיב ועשות משפט ודבר זה הוא הפך החסד, ואח"כ זכר המדה שהיא ממוצעת בין החסד ובין הרחמים שאינו חסד גמור ואינו דין גמור כמו הכנסת כלה לחופה, שמצד מה הוא משפט שאם תלך בעצמה ולא יכניסו אותה אחרים היה זה גנאי ואין ראוי שיהיה גנאי נמצא, ומצד מה הוא חסד שאין חוב עליו לעשות, וכן הלויית המת בצד מה הוא חסד שאינו דין ומצד מה הוא דין שאם אין מלוה המת הוא בזיון אליו, ודבר זה הוא ממוצע בין החסד שהוא חסד גמור ובין הדבר שהוא משפט גמור, וכבר התבאר זה במקום אחר. ואומר הכתוב שהקב"ה מבקש מן האדם שידבק באלו ג' מדות שהוא החסד הגמור, וידבק במשפט הגמור, וידבק במדה הממוצע בין המשפט ובין החסד, ובזה ידבק בכל חלקי המדות כמו שהתבאר בנתיב האמונה. וקרא הכתוב הכנסת כלה והלוית המת והצנע לכת עם אלקיך, כי הצניעות הוא הכבוד בעצמו וכאלו אמר הכתוב שידבק בצניעות שהוא הכבוד דהיינו להכניס חתן וכלה לחופה ויהיה מלוה את המת וזה צניעות וכבוד. ואין לפרש על צניעות עצמו שיהיה נוהג בצניעות שזה אינו דומה אל עשות חסד ומשפט, רק ר"ל שיהיה עושה צניעות וכבוד לאחרים דהיינו הכנסת כלה והלוית המת. ומענה למדנו קל וחומר ומה דברים שדרכן לעשות בפרהסיא כמו הכנסת כלה והלוית המת אמרה תורה שיהיה בצניעות והוא כבוד המת, כי כאשר בני אדם מכניסים החתן והכלה ומלוין את המת דבר זה הוא צניעות שבני אדם המכניסים הכלה בתוכם נסתרת והוא דרך כבוד, וכן המת נסתרת בתוך בני אדם המלויים כך יראה פירוש, וק"ו שאר דברים שיש לעשות בצנעא שאם לא יעשה אותם דרך צניעות יהיה גנאי ואין להאריך יותר: